

Ders: 242**Yönetirken Dikkat Edilecek Hususlar-I**

Yönetim, emânettir. Çünkü emanetin anlamlarından biri de sorumluluk ve mükellefiyettir. Emânet kelimesi sözlükte; **“güvenmek, emniyet içinde bulunmak, korkusuz olmak”** anlamlarına gelir. İtimat edilip güvenilen kimseye **“Emin”** denilir. Emânet, hıyânetin zıddıdır. Bir kişiye koruması için geçici olarak bırakılan her şeye emânet denir. Akıl, din, mal, can ve neslin korunması emânet kavramı içerisinde değerlendirilmiştir.

Emânet kelimesi Kur’ân-ı Kerîm’de iki yerde tekil, iki yerde de çoğul olarak geçmektedir.¹ Cenâb-ı Hak bu mükellefiyetin ve sorumluluğun altına insanoğlunun girdiğini bildirmiş ve şöyle buyurmuştur:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا*

“Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi. Doğrusu o çok zalim, çok cahildir.”²

Yönetim, insanlık ve özellikle de Müslümanlar için kaçınılmaz bir müessesedir. Hiçbir toplum yönetimsiz olarak ayakta duramaz. Çünkü âdaleti ayakta tutmak, zulmü engellemek, güçlünün zayıfı yemesini engellemek ve buna benzer birçok husus insanlık hayatının yönetimsiz olamayacağını, yönetimin toplumlar için bel kemiği olduğu gayet açıktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ
كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ*

„...Eğer Allah, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allah’ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi. Allah, kendisine (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, galiptir.”³

İnsanoğlunun sorumluluğu bu emâneti yüklenmesiyle başlar. Allah, insanları din, dünya ve âhiretlerinde onların çıkarına uyacak şekilde maslahatları için bazı hususlarda mükellef tutmuştur. Eğer bütün insanlar bu mükellefiyetlerini tam olarak yerine getirecek olurlarsa, onların bütün dünya ve ahiret işleri yoluna girer, hayatları düzenli olur.

¹ İslam’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, C.1, sh.469

² Ahzâb, 33/72

³ Hacc,22/40

Bu sebeple İslam Toplumu'nda idare ve idareci vücuttaki baş gibidir.

- İslam'da idareci emaneti yüklenen kişidir.
- Allah'ın emir ve yasaklarının büyük bir kısmı yöneticiler eliyle tatbik edilir.
- Adâletin sağlanması, zulmün ortadan kalkması, iyiliğin yayılması, kötülüklerin bertaraf edilmesi idarecilerin tatbikatı ile gerçekleşir.
- Nefsin, kalbin ve toplumun ıslahı âdil idarecilerin aldığı tedbirlerle gerçekleşir.

Cenâb-ı hak şöyle buyurmaktadır:

الَّذِينَ إِن مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ*

“Onlar (o müminler) ki, eğer kendilerine yeryüzünde iktidar verirsek namazı kılar, zekâtı verirler, iyiliği emreder ve kötülükten nehyederler. İşlerin sonu Allah'a varır.”⁴

Eğer yönetimle ilgili işler gerçekten aksamaya ve bozulmaya başlarsa bu, emânetin kaybolduğu anlamına gelir. Bu sebeple yönetirken şunlara dikkat edilmelidir:

1. Sorumluluğunu Bilmek:

İdareci, sorumluluk duygusu ve hesap korkusu taşımalı, sorumluluğunun şuurunda olmalıdır. Çünkü sorumsuzluk, vurdumduymazlık şuursuzluk alâmetidir. Hesabı düşünen, mutlaka hesaba çekileceğine inanan kişi, daima Hakkı gözetir. Rabbimiz şöyle buyurur:

فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ*

“Andolsun ki kendilerine peygamber gönderilenleri de sorgulayacağız, gönderilen peygamberleri de sorgulayacağız.”⁵

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

“Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürüsü (idaresi altındakileri)nden sorumludur...”⁶

“Cenâb-ı Hak, her çobana gözetmesini istediği şeylerin hesabını sorar. Görevini yerine getirdi mi, yoksa ihmal mi etti?”⁷

Sorumluluğunu bilen ve buna göre görevlerini tam yapan müslüman bir idarecinin makamı, peygamberlerden ve mukarreb meleklerden sonra gelir. Basit bahaneler ileri sürerek, geçersiz özürler uydurarak sorumluluğunun gereğini yapmayan idarecilerin âkıbetini Resûlullah (s.a.v.) şöyle haber vermektedir:

“Allah Teâlâ bir kimseyi müslümanların başına idareci yapar, o da halkın işlerinin bitirilmesine, ihtiyaç ve sıkıntılarının giderilmesine engel olmaya kalkarsa, kıyamet gününde Allah Teâlâ da onun işlerinin bitirilmesine, ihtiyaç ve sıkıntılarının giderilmesine engel olur.”⁸

- Yönetici; Allah'a ve insanlara karşı sorumlu olduğunun bilincinde olacak,
- Yönetici ; Allah'a karşı kulluk görevlerini yerine getirecek,
- Yönetici; bulunduğu toplumda ma'rûfun yaygınlaşması ve münkerin bertaraf olması için takatinin sonuna kadar çalışacak.

⁴ Hacc,22/41

⁵ A'râf, 7/6

⁶ Müslim, İmâre 20; Buhârî, Cum'a 11, Cenâiz 32, Nikâh 81; Ahkâm 1; Ebû Dâvûd, İmâre 1, 13; Tirmizî, Cihâd 27

⁷ Teğîb ve Terhîb Terc. Hâfız Münzîrî, C.4, sh.392

⁸ Ebû Dâvûd, İmâre 13; Tirmizî, Ahkâm 6

Hesap günü gelmeden nefsini hesaba çek,
Amellerini tart ki, ne varsa görülecek!“
M.Necâtî Bursalı

2. Adâletli Davranmak:

Adâlet kelimesi sözlükte: “İnsafli ve doğru olmak, doğru davranmak, zulmetmemek, eşit tutmak, her şeye hakkını vermek, her şeyi yerli yerinde yapmak , istikamet ve hakkaniyet” anlamlarına gelir.⁹ Adalet, Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde genellikle; düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun hüküm verme, doğru yolu izleme, takvaya yönelme, dürüstlük ve tarafsızlık” gibi anlamlarda kullanılmıştır.¹⁰

Dünyanın bütün düzeni ve huzuru adâletle sağlanır. Yüce Rabbimiz, bize adâletli olmayı ve adâletli davranmayı emretmektedir. ¹¹ Kur’ân-ı Kerîm’de idârecinin en önde gelen vasıflarından birisi de adâlettir. Allah şöyle buyurur:

وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

“...İnsanlar arasında hükmettiğiniz zaman adâletle hükmetmenizi emreder.”¹²

Adâletli davranmak, idarecinin ihmal etmemesi gereken en önemli husustur. Adâlet:

- Söz ve davranışlarda,
- Hak ve menfaatlerde yararlandırmada,
- Ödüllendirmede ve cezalandırmada Hak ölçüsüne uymaktır.

Adâlet, fert ve toplum hayatında en önemli huzur ve güven kaynağıdır. İdareci, yönettiği insanlar arasında âdil davranmalı, tarafgirlik ve bölgecilik yapmamalıdır. Çünkü Allah, adâletli olanları sever.

Âyet-i Kerîme’de:

فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

“...Onların arasını düzeltin, adâletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever”¹³ buyurulmaktadır.

Peygamberimiz (s.a.v.):

“Aralarında hak ve adâletle hükmedilmeyen, zayıfların, kuvvetlilerden haklarını eziyet görmeden alamadığı bir millete hürmet edilmez”¹⁴ buyurmaktadır.

Diğer bir hadis-i şerifte ise:

مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئاً فَعَشَّهْمُ فَهُوَ فِي النَّارِ

“Her kim, müslümanların işlerinden birini üzerine alır da onları atlatır, haksızlık yaparsa cehenneme atılır.”¹⁵ buyurmaktadır.

⁹ Dini Kavramlar Sözlüğü, Sh.5-6.

¹⁰ İnanç, İbadet ve Günlük Yaşamı Ansiklopedisi, C.1, sh.36-37.

¹¹ Büyük İslam İlmihali, Ömer Nasuhi Bilmen, sh.502.

¹² Nisâ, 4/58

¹³ Hucûrat, 49/9

¹⁴ Terğîb ve Terhib, C.4, sh.413, Hd. No:18

¹⁵ Terğîb ve Terhib, C.4, sh. 423, Hd.No:40.

İdareci:

- Yönetimi altındakiler arasında âdil davranmalı, çifte standart uygulamamalıdır.
- Mezheb, meşreb ve bölge ayırımı yapmamalıdır.
- Yetki ve sorumluluk vermede âdil olmalıdır.
- Mazeretleri kabul etmede eşit davranmalıdır. (İzin verme vs.)
- Çalışanları ve görevlerini yapanları taktir etmede ve ödüllendirmede eşit davranmalıdır.
- Huzursuzluğa sebep olabilecek söz ve davranışlardan uzak durmalıdır.
- Görevlendirmelerde, ehil ve layık olanları tercih etmelidir.

“Âbidin ibadeti nefisini, âdilin adâleti âlemi ıslah eder.” (Arap Atasözü)

Alınacak Dersler:

1. Yönetim, insanlık ve özellikle de Müslümanlar için kaçınılmaz bir müessesedir. Hiçbir toplum yönetimsiz olarak ayakta duramaz.
2. İslam Toplumu’nda idare ve idareci vücuttaki baş gibidir.
3. İslam’da idareci emâneti yüklenen kişidir.
4. Yönetici, sorumluluk sahibi olmalıdır. Çünkü, emrinin altında bulunanlardan sorumludur.
5. Yönetici âdil olmalıdır.

Not: Bu hafta;

1. Hacc suresi, 41. ayetin tefsirini okuyalım.
2. Peygamberimiz (s.a.v.)’in “Her kim, müslümanların işlerinden birini üzerine alır da onları atlatır, haksızlık yaparsa cehenneme atılır.” hadisini mânasıyla birlikte ezberleyelim.